

exigencias lingüísticas en materia de sufragio gozan de escasa popularidad y mala reputación en Europa» (pág. 149), sobre todo a la vista de algunos abusos detectados en países que pertenecieron a la antigua Unión Soviética.

Hay en este libro, como siempre que se trata de los trabajos del Prof. Milian, reflexión, propuestas y razones para unos problemas muy actuales.

Goretti Sanmartín Rei. Nos camiños do entusiasmo. Calidade da lingua e planificación. Vigo: Xerais, 2009, 175 pàg.
ISBN 978-84-9782-949-6

Esteve Valls*

Si, tal com afirma l'autora en cloure el llibre, els procediments són la política mateixa, la política lingüística que proposa Goretti Sanmartín per a la llengua gallega és sòlida en el plantejament, coherent en els objectius i compacta en les propostes. S'entén: amb el seu plantejament, els seus objectius i les seves propostes.

Sanmartín se situa en una «perspectiva crítica no destructiva» per resseguir l'evolució de la política lingüística gallega de les darreres legislatures. Ho fa des del dol d'haver perdut una oportunitat única per a la recuperació d'usos de la llengua gallega: l'aprovació de les *Normas ortogràfiques e morfolòxicas do idioma galego*, l'any 2003, i del *Plan xeral de normalización da lingua galega* (PXNLG), l'any 2004, no es va traduir en la celebració col·lectiva de dignificació de la llengua que s'esperava des de certs sectors. També parla, però, des de l'entusiasme: d'aquí les propostes per reconduir l'actual política lingüística, la cerca de referents que contribueixin a restaurar un discurs lingüístic nacionalista avui vacil·lant i l'intent de recuperar la il·lusió dels agents socials que treballen per la llengua donant-los veu en un «diàleg que escolta»; un diàleg que la Secretaria Xeral de Política Lingüística (SXPL) que imagina Sanmartín, inclusiva i transversal, hauria de prendre per força en consideració.

L'anàlisi de l'autora parteix d'un coneixement profund de la realitat sociolingüística de Galícia: professora de filologia gallega i directora del Servei de Normalització Lingüística de la Universitat de la Corunya, també va formar

* Esteve Valls, llicenciat en filologia catalana.

part de la Comissió de Seguiment i Impuls del PXNLG que l'anterior govern bipartit va crear el 2006 amb l'encàrrec de dissenyar una nova política lingüística per al país.

Aquest coneixement del seu àmbit d'actuació mena Sanmartín a afirmar que la manca de seguretat lingüística dels parlants de galleg és el principal escull amb què topa actualment el procés de normalització. Cal, doncs, aprofitar l'ampli consens assolit en l'aprovació de la nova normativa per construir un model de llengua de qualitat que neutralitzi la tendència actual a escarnir qualsevol discurs que no pagui un impost de col·loquialitat. Segons Sanmartín, si les normes són essencialment el reflex d'una voluntat política de construcció col·lectiva, els parlants compromesos amb la llengua han de fer un esforç addicional per ser «constructors de la llengua, referents de l'idioma, exemples a imitar». Es tracta, doncs, d'assumir que la importància de l'acord normatiu és sobretot extralingüística i que, davant de les múltiples interpretacions que se'n poden fer, aquella que millor garantirà la pervivència futura del galleg és la que defensi el reintegracionisme amb el portuguès des de la norma i construeixi un model de llengua culta, això és, purista: «des d'una situació d'amenaça permanent i d'inferioritat manifesta no és possible mantenir cap actitud diferent a la del purisme, entès sempre no com a reforç normatiu, sinó com a lògica cerca d'un model de llengua autèntic allunyat de l'espanyol».

Aquest esforç fonamentalment individual, que pretén desvincular el devenir de la llengua de les conjuntures polítiques, ha d'anar acompanyat de la defensa del monolingüisme social com a única alternativa viable per a la supervivència del país. Amb aquesta tesi, Sanmartín s'oposa frontalment a qualsevol discurs favorable al bilingüisme harmònic i a la creació d'espais i contextos socials plurilingües. El plurilingüisme, entès com a «possibilitat i desig d'ampliació de coneixement», està supeditat al monolingüisme social i al fet que el galleg esdevingui l'«espai simbòlic compartit» de tots els habitants de Galícia. L'objectiu final és, doncs, «l'homogeneïtat lingüística, cultural, social».

Els postulats de Sanmartín són, en general, consistents: reflecteixen una ideologia fonamentada i un posicionament insubornable. Tanmateix, hi ha diversos elements que conviden al debat: en primer lloc, l'exigència que els parlants adoptin un model de llengua sempre culta i sempre genuïna podria entrar en conflicte amb el proselitisme que manifesta en diverses ocasions, especialment tenint en compte que no fa esment de les vies formatives que haurien de facilitar el procés d'adquisició d'aquest model. D'altra banda, sembla que Sanmartín identifica la consideració del galleg com a espai simbòlic com-

partit amb la seva hegemonia social, és a dir, amb el monolingüisme. Una cosa, però, és una societat amb una llengua comuna, i una altra, molt diferent, és una societat amb una llengua única —paradigmes, tots dos, també qüestionables des d'una perspectiva plurilingüista.

De fet, la condemna de Sanmartín no és pròpiament (o no és únicament) a les tesis que defensen una convivència social de diverses llengües, sinó més aviat al discurs que postula l'existència d'un plurilingüisme social a Galícia que, segons ella, no respon a la realitat: «el camí que reivindica un inexistent (ni a curt ni a mitjà termini) plurilingüisme ens lliura a l'espanyol directament o bé a l'espanyol a través de l'anglès». Segons l'autora, el discurs plurilingüista a Galícia acostuma a encobrir posicions favorables al bilingüisme harmònic, alhora que oculta el conflicte lingüístic i introdueix dubtes sobre la consideració del gallec com a principal signe d'identitat diferencial de la nació. D'altra banda, l'oposició a l'extensió de l'anglès com a llengua internacional és també rotunda: per enfrontar-s'hi, Sanmartín proposa, bé un monolingüisme social amb més competències passives de les llengües properes lingüísticament, bé la creació d'una llengua artificial per a la comunicació internacional.

Els plantejaments teòrics de caire general exposats en els tres primers capítols es complementen, a més, amb una crítica directa a l'actuació de la Secretaria Xeral de Política Lingüística durant les darreres legislatures. Aquesta esmena a la totalitat de les intervencions dutes a terme per l'esmentat organisme es concreta en diversos punts: en primer lloc, Sanmartín considera un error haver elevat la formació a la categoria d'element central de la política lingüística. És cert, diu, que l'adaptació de les competències lingüístiques del gallec al marc europeu era una oportunitat per impulsar la formació i el reciclatge lingüístic de grans masses socials. Tanmateix, la visió reduccionista i folklorica d'una entitat que es va mostrar poc integradora i receptiva a les propostes dels agents socials més combatius va donar lloc a uns materials que, a parer de l'autora, eliminen les possibilitats de la llengua com a idioma de cultura. D'altra banda, tampoc no considera reeixits els intents de dignificar la llengua a través de programes televisius —com ara el *Ben falado!*— o de campanyes de sensibilització. I en l'àmbit de la planificació del corpus, l'estroncament de les inversions al Termigal —el servei de terminologia de la llengua gallega— o la confusió entre planificació lingüística i investigació que sembla regir el funcionament del Centro Ramon Piñeiro són, segons l'autora, dos exemples crucials de la política erràtica de la SXPL en els darrers anys. Una política que el govern bipartit no va saber, o no va voler, redreçar.

Així les coses, per a Sanmartín és cabdal resituar la llengua a l'epicentre del debat polític i encetar un procés de reflexió urgent que obligui a repensar la política lingüística gallega. Cal emprendre accions concretes i peremptòries que facin visible un canvi de plantejament i d'objectius i que contribueixin a generar optimisme entre els parlants preocupats per l'idioma. Lluny de reclamar fets des de la crítica estèril, l'autora proposa una munió d'actuacions factibles a curt i mitjà termini: abandonar la política de subvenció directa que mai no dóna resultats estructurals; aprovar un gran pacte per la llengua que integri des d'agents socials a mitjans de comunicació; dissenyar sense més dilacions l'anunciat protocol d'usos lingüístics de l'administració; crear un institut de promoció exterior de la llengua gallega que s'emmiralli en el Ramon Llull o el Cervantes; endegar actuacions en àmbits amb escassa presència del gallec, com el doblatge cinematogràfic; reconvertir els serveis de normalització lingüística perquè evolucionin de ser òrgans assessors a exercir de dinamitzadors; pressionar els personatges amb projecció pública perquè assumeixin la seva condició de miralls socials i es converteixin a la seguretat lingüística; reconvertir, en definitiva, la SXPL en un ens que compti amb la xarxa social que lluita per la recuperació d'àmbits d'ús per al gallec. En aquest sentit, el quart capítol del llibre constitueix un eix programàtic de gran vàlua, un ventall de propostes possibles que els nous responsables de la política lingüística gallega haurien de tenir en compte si realment pretenen impulsar mesures que frenin el procés de substitució lingüística.

Certament, totes aquestes iniciatives recolzen en la consideració de la llengua com a factor definitori de la nacionalitat i persegueixen que el gallec assoleixi l'estatus de llengua autònoma que li ha estat negat fins ara. Tant el punt de partida com els objectius són hereus, doncs, dels postulats de les Irmandades da Fala —representades especialment per Ramon Vilar Ponte— i el discurs nacionalista de preguerra, que Sanmartín creu imprescindible integrar en les reflexions sociolingüístiques actuals. Segons l'autora, cal recuperar el pensament nacionalista, no pas per tradicionalisme o per respecte a la memòria, sinó perquè presenta elements funcionals encara avui vàlids per articular un discurs «veritablement emancipador respecte a la discriminació social del gallec». Es tracta, doncs, de reivindicar la validesa del pamflet i de la literatura com a eines de reconstrucció nacional i de recuperar, en conseqüència, la pròpia tradició intel·lectual per espolsar-se tics de subordinació i entendre el present des del llegat històric.

En definitiva, Sanmartín proposa engalzar de nou la planificació del corpus amb la de l'estatus, allò que es defensa amb la forma com es defensa. I aquesta forma s'ha de materialitzar en un model de llengua de qualitat que rebutgi l'espanyol com a referent, que integri tots aquells elements genuïnament gal·lecs que encara perviuen a la parla col·loquial i que defensi el reintegracionisme des de la normativa oficial. Un model que requereix la participació activa de tots els individus compromesos amb la llengua, i que apel·la a la implicació real d'una societat que ha de ser coresponsable del procés de recuperació de l'idioma.

Sanmartín ha produït un llibre botit, meditat, apassionant. Un llibre que genera preguntes: ¿és possible defensar que avui el reintegracionisme ocupa una posició marginal entre els moviments de defensa de la llengua? Pensem que tot just fa uns mesos es presentava a Sant Jaume de Galícia l'Academia Galega da Língua Portuguesa, amb l'assistència dels principals estaments polítics i organitzacions de defensa de la llengua. D'altra banda, ¿es pot considerar realment innovador un discurs que recupera els postulats monolingüistes dels anys vint i reclama l'elaboració d'una koiné mundial sense territori propi? ¿És plausible en el moment actual la identificació entre llengua i nació, o bé cal substituir aquest paradigma pel d'una concepció nacional *realment* plurilingüe? I, finalment, ¿fins a quin punt la càrrega de responsabilitat que es reclama als individus no converteix una proposta optimista en un clam poc realista?

Goretti Sanmartín fa públics posicionaments discutibles i propostes factibles. Per damunt de tot, però, promou un debat estimulants sobre aspectes clau de la política lingüística i articula un discurs que, malgrat no ser innovador, avui encara compta amb defensors aferrissats. La reflexió des del «diàleg que escolta» és, doncs, obligada.